

**П.М. Лісовський
В.А. Бортник
Ю.П. Лісовська**

**КРИМІНОЛОГІЯ:
історія та колаборантно-воєнні злочини
в сучасній Україні**

Навчальний посібник

За загальною редакцією доктора юридичних наук,
професора *Кислого А.М.*

Київ
Видавництво Ліра-К
2023

УДК 343.9(477)»364»(075.8)

Л63

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Міжрегіональної Академії управління персоналом
Протокол №1 від 25 січня 2023 р.*

Рецензенти:

Бригінець О.О. – доктор юридичних наук, професор;

Подолька А.М. – доктор юридичних наук, професор;

Гнатюк О.В. – доктор юридичних наук;

Чорноус Ю.М. – доктор юридичних наук, професор.

Лісовський П.М., Бортник В.А., Лісовська Ю.П.

Л63 Кримінологія: історія та колаборантно-воєнні злочини в сучасній Україні : навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 350 с.

ISBN 978-617-520-520-4

У посібнику визначаються історичні та сучасні проблеми воєнного стану в Україні щодо кримінології як науки про злочинність. Висвітлено архетипно-ментальну змістовність олігархату як кланового середовища в кримінології. Акцентовано увагу на віктимології як особливому напрямку кримінологічної науки про проблеми потерпілого від злочину. Розкрито джерела кібернетичних та колаборантно-воєнних загроз. Передбачено в прикладних аспектах кримінології ритмодинаміку як збалансований характер дій щодо правил та норм поведінки суб'єктів міжвідомчо-силових структур із числа юридичних та фізичних осіб.

Розраховано на студентів, курсантів та викладачів вищих навчальних закладів України.

УДК

ISBN 978-617-520-520-4

© Лісовський П.М., Бортник В.А.,

Лісовська Ю.П., 2023

© Видавництво Ліра-К, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ ТА КОРУПЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЇ	
1.1. Законодавчий порядок поняття «організована злочинність» у кримінології.....	9
1.2. Олігархат як кланово-корумпована модель у кримінології.....	40
1.3. Історична картина вивчення організованої злочинності та корупції в кримінології	72
1.3.1. Історичний екскурс мафії.....	74
1.3.2. Міжнародний досвід та протидія організованої злочинності у США та країнах Західної Європи.....	81
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ В КРИМІНОЛОГІЇ	
2.1. Аналіз стану організованої злочинності в Україні та світі.....	99
2.1.1. Організована злочинність і тероризм.....	99
2.1.2. Характеристика етнічної організованої злочинності	108
2.2. Основні напрями організованої злочинності в кримінології.....	114
2.2.1. Незаконне використання наркотичних речовин.....	115
2.2.2. Організована злочинність та нелегальна міграція.....	117
2.2.3. Контрабанда ядерних та деяких інших небезпечних матеріалів	123
2.2.4. Легалізація капіталу злочинного походження в економіці.....	126
2.2.5. Транснаціональна організована злочинність та причини її виникнення	128
2.2.6. Незаконний транскордонний рух через державний к ордон України: 90-ті роки минулого століття.....	134
2.2.7. Злочинна організація торгівлі жінками: сексуальна експлуатація.....	135

2.2.8. Нові тенденції та напрями щодо діяльності організованих злочинних угруповань та їх міжнародні зв'язки.....	138
2.3. Організована злочинність в Україні на етапі переходу до ринкової економіки	141
2.3.1. Приватизація як відкритий шлях до збагачення номенклатури радянської доби.....	148
2.3.2. Банківська справа та фінансові ринки як зрощення політичних і кримінальних сил: іноземні інвестиції, збирання податків.....	150
2.3.3. Політичні наслідки діяльності організованої злочинності та корупції.....	154
2.3.4. Критерії оцінки роботи спецпідрозділів по боротьбі з організованою злочинністю	155
2.4. Історична роль діяльності ГУБОЗ МВС України в кримінології.....	158
2.5. Показники аналізу соціально-економічної ситуації в кримінології (1991–2018 рр.)	171
2.5.1. Судові практики щодо притягнення до кримінальної відповідальності членів злочинних угруповань: пропозиції для розгляду на Пленумі Верховного Суду України	183
2.5.2. Результати роботи по знешкодженню організованих злочинних груп у 1991–2002 рр.	200
2.5.3. Пріоритети оціночної діяльності спецпідрозділів по боротьбі з організованою злочинністю за 1993–1996 рр.....	219
2.5.4. Пропозиції ГУБОЗ МВС України щодо правового регулювання боротьби з корупцією і організованою злочинністю.....	237
2.5.5. Статистичні дані щодо загальнокримінальної та економічної організованої злочинності та ріст показників боротьби з організованими злочинними групами у 1991–2018 рр.	252
2.6. Віктимологія як особливий напрямок кримінологічної науки про проблеми потерпілого від злочину.....	285

**РОЗДІЛ 3. БЕЗПЕКА ОСОБИ, ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА
ЯК РИТМОДИНАМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ
ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КОРУПЦІЇ
В КРИМІНОЛОГІЇ**

3.1. Контррозвідувальна діяльність як ритмодинамічна прерогатива спецслужб щодо вирішення інтересів держави в кримінології	288
3.2. Прикладні аспекти ритмодинаміки в кримінології.....	295
3.2.1. Ритмодинамічна модель судової юрисдикції в кримінології.....	296
3.2.2. Специфіка ритмодинаміки в кримінальному судочинстві	298
3.2.3. Ритмодинаміка як процесуальна діяльність слідчого судді на етапі досудового проведення.....	301
3.2.4. Суд присяжних як ритмодинамічний різновид складу суду	310
3.2.5. Ритмодинаміка щодо латентної злочинності в кримінології.....	311
3.2.6. Ритмодинаміка щодо вирішення питань про звільнення від покарання.....	313

**РОЗДІЛ 4. СУБ'ЄКТИ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ
ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ**

4.1. Питання протидії незаконній міграції в Україні	316
4.2. Інноваційні питання кримінологічного забезпечення економічної безпеки в Україні	323
4.3. До проблеми вдосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування правоохоронної системи в кримінології.....	325
4.4. Концептуальні засади Стратегії протидії організованій злочинності та корупції в кримінології	334
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	345

ПЕРЕДМОВА

У сучасну епоху цифрових комунікацій надзвичайного значення набуває кримінологія. Це наука, що вивчає злочинність як соціальне явище. Вважається, що термін «кримінологія» увів у 1979 році антрополог Топінар. У 1885 р. вперше з такою назвою вийшла друком праця Р. Гарофало. Проте вчення про злочини почало формуватися набагато раніше. У систематизованому вигляді уявлення про злочинну поведінку і боротьбу з нею містяться у праці Ч. Беккарія «Про злочини і покарання» (1761р.), де поруч із кримінально-правовим вченням про покарання визначено також погляди на природу злочинної поведінки та методи протидії їй з боку держави.

За період понад два сторіччя погляди на злочинну поведінку і заходи боротьби з нею істотно змінилися. Розвинувшись у різних напрямках (антропологічному, соціологічному, біологічному, психологічному), кримінологія сьогодні не становить єдиного вчення та охоплює багато різноманітних поглядів і шкіл з науковими центрами в багатьох країнах світу. Проте в межах загальної наукової дисципліни кримінологів об'єднує намагання описати та пояснити явище злочинності, а також обґрунтувати засоби її попередження.

З метою подальшого розвитку Людини, держави та суспільства в кіберсучасності саме ця наука ритмодинамічно розкриває цілісну картину окремих її видів та конкретних злочинів (зокрема кіберзагроз), а також діалектичну взаємодію з різними явищами та ентропійними (невизначеними) процесами в життєвому світі. Адже організована злочинність та корупція, як *предмет* розгляду в кримінології, сьогодні привертає значну увагу не лише наукову спільноту, а й широке коло громадян. Кількісно-якісними показниками системи злочинності є рівень, структура, динаміка, географія, характер.

У цьому змісті найбільш ефективним методологічним підходом є створення ієрархічних багаторівневих структур щодо розпізнавання саме *кіберзагроз* на початкових стадіях їх реалізації. Адже, на наш погляд, кіберзагрози – це протиправні, неправомірні та карані дії суб'єктів інформаційних правовідносин, які створюють реальну небезпеку життєво важливим потребам та інтересам Людини та громадянина, а також державі. При цьому, джерелами кібернетичних загроз можуть бути міжнародні злочинні групи хакерів, окремі

підготовлені у сфері інформаційних технологій злочинці, іноземні державні органи, терористичні та екстремістські угруповання.

Об'єктом кримінології є суспільні явища, пов'язані зі злочинністю, її обумовленістю в системі превентивних заходів щодо упередження, запобігання та протидії конкретним злочинам, а також корупції. При цьому, попередження (профілактика) злочинів – це система державних і суспільних заходів, спрямованих на усунення або нейтралізацію злочинності, послаблення її причин та умов, утримання від злочинів і коригування поведінки осіб, які здатні вчиняти злочини. Профілактичну систему можна аналізувати за спрямованістю, механізмом дії, змістом, суб'єктами та іншими критеріями. Превентивні заходи запобігання злочинності, їх зміст і характер залежать від того, як саме визначаються причини злочинності.

Проблеми поведінки потерпілого так само є елементом предмету кримінології. Для визначення цього аспекту застосовують термін «**віктимологія**» – вчення про жертву злочину. Потерпілий від злочину досліджується кримінологією з позицій його можливості стати жертвою злочинного посягання. Саме кримінологія виявляє психологічні, соціальні, професійні та інші особливості потерпілих від різних видів злочинів, вивчає необхідно життєві ситуації, які підвищують небезпеку стати жертвою злочину, а отримані результати використовує для розробки рекомендацій, цілеспрямованих на попередження злочинів і подання соціальної допомоги потерпілим. Адже кримінологія є однією із суспільних наук, що розташовується на межі соціальної філософії та правознавства, без прийняття мудрих рішень неприпустимо створення правової держави як кіберінфраструктурного забезпечення інформаційного капіталу.

Найголовніше практичне завдання кримінології – виявляти шляхи стабілізації злочинності, мінімізувати її розміри та небезпеку. Окремі найнебезпечніші та особливо поширені злочини потребують найпильнішої уваги. На сучасному етапі розвитку нашої держави з'являються нові види злочинів – **організована злочинність**, що охоплює такі транснаціональні види злочинної діяльності як: незаконне вивезення сировини, наркобізнес, торгівля зброєю та людьми, корисливо-насильницькі злочини, вчинені етнічними організованими злочинними угрупованнями, злочинна корупція, екологічні (епідеміологічні, радіоактивні) злочини тощо. Серед них

питомої ваги набувають в умовах боротьби України з путінсько-російською ордою саме *колаборантно-воєнні злочини*.

До основних завдань кримінології належать такі:

- отримання достовірних даних про елементи, що предметом кримінології;
- систематичне виявлення та аналіз явищ, процесів, факторів, ситуацій, обставин, що детермінують злочинність;
- виявлення і вивчення суперечностей і конфліктів, що призводять до виникнення та реалізації злочинних намірів, а також формування особи злочинця;
- розробка наукових рекомендацій щодо усунення або нейтралізації явищ, що спричинюють антисуспільну злочинну поведінку;
- наукова розробка заходів, пов'язаних з виявленням осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, вивчення цих осіб і життя дієвих профілактичних заходів впливу на них.

З перелічених завдань кримінології випливають такі основні функції кримінології як: історично-описова, пояснювальна, регулятивна, аналітична, превентивна, прогностична тощо.

Від авторів

РОЗДІЛ 1.

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ ТА КОРУПЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЇ

1.1. Законодавчий порядок поняття «організована злочинність» у кримінології

Ставши на шлях нових суспільно-політичних і економічних відносин, Україна зіткнулась із значним ростом злочинних проявів. Організована злочинність, корупція, як і злочинність взагалі, завжди займали одне з перших місць серед найбільш гострих проблем, які тривожать суспільство. Якщо звичайна злочинність наступає на суспільство, діючи проти його інститутів, у тому числі державних, то організована злочинність та корупція в цьому наступі намагаються опиратися на інститути держави, суспільства з метою протиправного використання їх в своїх цілях. Організована злочинність є структурою людського суспільства, його «раковою пухлиною», між якими не існує чіткого розподілу. Вона пронизує усе суспільство – враховуючи і задовольняючи певним чином потреби різних соціальних груп населення, намагаючись залучити їх на свій бік, щоби мати резерв для власного поповнення.

Як свідчить досвід, значна увага лідерами організованих злочинних угруповань приділяється, по-перше, розповсюдженню інформації про всемогутність таких організацій. Така інформація, за необхідністю, підкріплюється акціями терористичного спрямування, які викликають відповідну реакцію у населення. По-друге, одночасно провадиться міфологізація діяльності злочинних організацій, окремих фактів стосовно їх існування, добропорядності спонукань та дій стосовно неможливої частини населення, майже спонсорського їх характеру. Цьому допомагає те, що злочинні дії таких угруповань бувають пов'язані з легальним підприємництвом,

іншою діяльністю, яка допускається законом, що створює труднощі для чіткого визначення діяльності злочинних організацій та реагування на неї без виклику незадоволення з боку частини суспільства.

Відзначається також досконала конспіративність, випередження законодавця та вмиле використання його прорахунків, попередження прийняття небажаних правових рішень. Все це допомагає злочинним організаціям виживати, бути в правовому відношенні невидимками, а також отримувати на деяких етапах перемогу в протиборстві з державною системою.

Законодавче визначення організованої злочинності завжди викликало великі труднощі, та ні в одній державі не існувало практики швидкого та безконфліктного прийняття законодавства про боротьбу з організованою злочинністю. Єдиного поняття організованої злочинності не існує. Тому доцільно було би йти по шляху визначення найбільш категоріальних та критеріальних ознак організованої злочинності (враховуючи національні, економічні, історичні та інші чинники). В законі необхідно визначити та сформулювати їх таким чином, щоб вони не потребували додаткових пояснень.

Експертами ООН було запропоновано розуміти під організованою злочинністю відносно велику групу стійких та керованих злочинних утворень, які займаються злочинною діяльністю з корисливою метою, одночасно створюючи систему захисту від соціального контролю з використанням таких протизаконних засобів як насильство, залякування, корупція та розкрадання у великих розмірах [38, с. 74].

Створення законів, які регламентують боротьбу з організованою злочинністю, не є панацеєю від цього явища, оскільки без реформ у системах виховання, освіти, засобах масової інформації, пенітенціарній системі, організації дозвілля громадян при низькому рівні морального виховання та без встановлення справжніх цінностей людського суспільства вирішити проблему неможливо. Інакше буде здійснюватись тільки перерозподіл сфер впливу між державою та організованою злочинністю. Здійснюване реформування економічних, правових відносин показує також недосконалість законів, а інколи й їх суперечливість (так звана «війна законів»).

Спроби приниження через засоби масової інформації авторитету правоохоронних органів, а також низький рівень матеріального забезпечення останніх призводить до відтоку від них професійних кадрів, що не є випадковим.

При цьому, організована злочинність постійно знаходиться в розвитку, змінюються її кількісні та якісні характеристики, і не тільки під одnobічним впливом змін соціального середовища, але й у взаємодії з ним. Діяльність злочинних організацій та злочинних об'єднань характеризує активне бажання залучати та змінювати загальні чинники в своїх цілях. Це треба визнати, як прорахунки держави та суспільства, організованій злочинності вдається випереджати події, впливати на важливі для них економічні, політичні, соціальні, законодавчі та інші рішення.

В умовах збройної агресії проти України, проявів сепаратизму, намагань створення терористичних організацій, суттєвого збільшення кількості засобів ураження в незаконному обігу зброї, відбувається зростання рівня особливо тяжких кримінальних правопорушень, вчинених у складі банд, організованих груп і злочинних організацій, зокрема із застосуванням вогнепальної зброї, «рейдерства» та інших неконкурентних методів фінансово-господарської діяльності, зрощування з корупцією та криміналітетом, зокрема так званими «злочодіями в законі», що загалом негативно впливає на економічне зростання і пов'язаний із ним суспільний розвиток.

Задекларовані законодавчі та інституційні зміни у Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, затвердженої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року № 1000/2011 [32, с. 23], залишилися не реалізованими. Застарілість окремих положень законодавчих та інших нормативно-правових актів, наявність прогалин в організації боротьби із діяльністю організованих злочинних угруповань, ліквідації відповідних спеціальних підрозділів в органах внутрішніх справ, відсутність відповідної взаємодії та координації правоохоронних органів, недосконалість механізму моніторингу криміногенної ситуації та її оцінки, і, як наслідок, низька ефективність результатів боротьби з організованою злочинністю – свідчать про недосягнення визначених цілей.

Водночас, організована злочинна діяльність є динамічною. Серйозну загрозу національній безпеці становить діяльність на території України організованих злочинних угруповань, зокрема утворених за етнічною ознакою та екстремістської спрямованості, що сприяє ескалації жорстокості й насильства, дестабілізації внутрішньої соціально-політичної ситуації, призводить до порушення функціонування органів державної влади, органів місцевого

самоврядування та блокування важливих об'єктів промисловості й інфраструктури, а також підриву авторитету держави та її органів серед населення. Підвищеної уваги також потребують такі нові форми транснаціональної злочинної діяльності, як кіберзлочинність і екологічні злочини. Останнім часом спостерігається небезпечна тенденція до реалізації окремими іноземними державами та міжнародними злочинними угрупованнями кібератак щодо автоматизованих систем державного та військового управління, об'єктів критичної інфраструктури. Суттєво впливають на безпеку життя і здоров'я громадян такі форми організованої злочинності, як наркобізнес, торгівля людьми, нелегальна міграція, що мають загрозливий транснаціональний характер.

Загострення проблем, пов'язаних із організованою злочинністю, насамперед, є наслідком у розбалансованості нормативно-правового забезпечення та відсутності системного підходу на національному рівні до організації протидії цьому явищу.

Для визначення тенденцій розвитку організованої злочинності в Україні важливим є аналіз даних, що містяться у статистичних звітах Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства статистики України за трьома основними показниками: а) кількістю виявлених організованих груп та злочинних організацій; б) кількістю осіб, які вчинили злочин у їх складі; в) кількістю злочинів, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, що були розслідувані органами досудового слідства.

Такий аналіз нами буде здійснено без урахування даних органів Служби безпеки України і податкової міліції, оскільки впродовж періоду, що аналізується (1992–2006 рр.), зазначені дані не завжди відображалися у державній статистиці, окрім того, вони є незначними та суттєво не впливають на загальну характеристику тенденцій розвитку організованої злочинності в Україні.

Аналіз динаміки організованої злочинності в Україні за трьома зазначеними показниками, попри відхилення в окремі роки від основної тенденції, дає можливість виокремити два чітко виражені періоди: 1992–1999 рр. та 2000–2006 рр.

Перший період (1992–1999 рр.) характеризується постійним і значним зростанням показників виявлення організованої злочинності. Кількість вичавлених ОГ та ЗО щорічно збільшувалася – з 440 у 1992 р. до 1 166 у 1999 р. Збільшення кількості виявлених

ОГ та ЗО за цей період відбулося у 2,7 рази, кількість виявлених осіб, які вчинили злочини у складі ОГ та ЗО, – з 2 980 до 4 673, тобто у 1,6 рази, а кількість злочинів, вчинених ОГ та ЗО, та розслідуваних органами досудового розслідування – з 2 702 до 9 307, тобто у 3,4 рази. Коефіцієнт злочинності у складі ОГ та ЗО на 100 тис. населення України збільшився за цей період з 5,2 до 18,7, тобто у 3,6 рази. Це пояснюється активізацією роботи спецслужб та набуття відповідного професіоналізму.

Другий період (2000–2006 рр.) характеризується зниженням зазначених показників. Так, наприклад, кількість виявлених ОГ та ЗО зменшилася, у порівнянні з 1999 р., з 1166 до 466 у 2006 р., тобто на 700, що становить 60 %. В подальшому відслідковується зниження виявлених ОГ і ЗО з 2006 р. впродовж до 2019 р.

Слід зазначити, що з 2003 р. у статистичній звітності окремо виділяються дані щодо виявлених ЗО (злочинних організацій), кількість яких становила: у 2003 р. – 23, у 2004 р. – 34, у 2005 р. – 21, у 2006 р. – 7. Отже, протягом останніх чотирьох років 4 % усіх виявлених організованих злочинних угруповань були визначені як ЗО.

Для виявлення тенденцій розвитку організованої злочинності важливе значення мають і такі показники, як чисельність ОГ та ЗО за досліджуваний період та тривалість їх злочинної діяльності.

Упродовж 1994–2006 років в Україні більше половини ОГ та ЗО складалися з двох-трьох осіб. Кількість таких груп протягом 1995–1999 рр. збільшилася з 495 до 612 (+ 23,6 %). А з 1999 року щороку відбувалося їх істотне зменшення і вже у 2005 р. було зареєстровано лише 280 таких угруповань, що на 54,2 % менше рівня 1999 р. При цьому частка таких угруповань у загальній кількості ОГ та ЗО за цей період зменшилася з 58,8 % у 1994 р. до 49,4 % у 2005 р.

На початку зазначеного періоду майже половину від загальної кількості таких угруповань становили ОГ, до складу яких входило дві особи. З 1999 року їх чисельність постійно зменшувалася і у 2002 р. становила 49 чол.

Кількість ОГ та ЗО, до складу яких входило від чотирьох до десяти осіб, протягом 1995–1999 рр. збільшилася з 332 до 525, або більш ніж у 1,5 рази. Подальші роки чисельність таких угруповань переважно зменшувалася і у 2005 р. їх було зареєстровано лише 257, що становило 45,3 % від усіх виявлених ОГ та ЗО.

Найрідше у цей період виявляли ОГ та ЗО, до яких входило більше десяти осіб. Їх кількість коливалася в межах двох-трьох десятків, а частка в загальній кількості виявлених ОГ та ЗО становила в середньому за досліджуваний період 2,8 %. Слід зазначити, що кількість найбільш великих ОГ та ЗО за останні п'ять років помітно зменшилася. Це свідчить про наявність тенденції зменшення кількості ОГ та ЗО усіх видів, яка особливо чітко виявилась у 2003 та 2005 та 2006 рр.

До складу виявлених ЗО входило від чотирьох до десяти членів (2003 р. – 17, у 2004 р. – 26, у 2005 р. – 16, у 2006 р. – 7). За ці чотири роки було також виявлено 11 ЗО, які нараховували більше десяти учасників, та 8, до складу яких входило три особи.

Між кількістю учасників ОГ та ЗО і кількістю вчинених ними злочинів спостерігається певна залежність: чим чисельніші ОГ та ЗО, тим більша кількість виявлених ними злочинів і більш високим є рівень їх суспільної небезпеки.

За тривалістю існування усі ОГ та ЗО усі ОГ та ЗО можна поділити на такі, що проіснували: а) до одного року; б) до двох років; в) від трьох до шести років; г) понад шість років.

Так, упродовж 1994–2005 років у середньому 71,6 % усіх виявлених ОГ та ЗО проіснували до одного року. За 1995–1999 рр. кількість ОГ та ЗО цієї категорії збільшилася з 650 до 783 (+ 20,6 %), а в подальші роки їх кількість зменшувалася і становила у 2005 р. 394.

Групи, що функціонували протягом двох років, становили в середньому за період, що розглядається, 22,0 %. Їх динаміка за ці роки була аналогічною динаміці злочинних угруповань, які проіснували до одного року. Якщо у 1994 році було зареєстровано 175 таких угруповань, у 1998 р. – 311, то у 2005 р. – лише 102.

Кількість ОГ та ЗО, що проіснували від трьох до шести років, була продовж зазначеного періоду незначною і становила щорічно в середньому близько 50, тобто 6,1 % від усіх виявлених ОГ та ЗО. Щороку виявлялися одиничні ОГ та ЗО, які діяли більше шести років. Протягом 1994–2005 рр. було виявлено 22 такі злочинні угруповання. Водночас більшість із них встановлена після 2000 р. [51, с. 18–19].

Розробка дієвих заходів протидії організованій злочинності неможлива без всебічного аналізу її стану в тій чи іншій країні, одним із джерел інформації для якого є статистичні дані. Однак лише ці

відомості навряд чи допоможуть дізнатись про реальні показники, оскільки загальновідомо, що організована злочинна діяльність відзначається найвищим ступенем латентності. Тому у багатьох країнах світу для розуміння фактичного рівня злочинності або її окремих видів використовуються альтернативні джерела інформації, зокрема, віктимологічні опитування.

Одне з них, присвячене саме виявленню рівня латентності організованої злочинності, було проведено у 2003 р. Відповідно до ранжування держав за комбінованим індексом організованої злочинності Україна разом із такими країнами, як Албанія, Гаїті, Парагвай, Венесуела, Нігерія, Російська Федерація, Казахстан, Колумбія, увійшла до п'ятнадцяти держав, які мали найвищі показники розповсюдженості організованої злочинності.

З того часу, на нашу думку, в Україні не сталося суттєвих змін у політичних, економічних, соціальних, управлінських, правових, морально-психологічних чинниках, що обумовлюють поширення організованої злочинності в державі. Однак, як буде показано далі, за період з 2006 по 2015 рр. кількісні й якісні статистичні показники щодо даного виду злочинності засвідчили стабільну тенденцію до суттєвого зменшення. За цей час на державному рівні не було проведено жодного комплексного дослідження організованої злочинності за допомогою альтернативних джерел інформації, яке би змогло дати уявлення про фактичні обсяги цього явища.

Як впливає з таблиці 1, число виявлених ОГ і ЗО в Україні з 2006 р. зменшилось у 3,5 рази, кількість виявлених осіб скоротилась втричі. Кількість знешкоджених злочинних організацій взагалі є мінімальною: у 2013 р. в Україні їх було виявлено 7, у 2014 р. тільки одна, у 2015 р. – чотири, за 10 місяців 2016 р. – дві. Красномовними є показники виявлених ОГ і ЗО із транснаціональними зв'язками: у 2014 р. – 10, у 2015 – чотири, за 10 місяців 2016 р. – також чотири.

За даними О.Г. Кулика, І.В. Наумової, А.А. Бови, у 2013–2014 рр. ОГ і ЗО найчастіше вчиняли шахрайство – 420 (2013 р. – 617), злочини у сфері наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів – 322 (2013 р. – 337), крадіжки – 177 (2013 р. – 145), розбій – 61 (2013 р. – 91), привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 39 (2013 р. – 82) [29, с. 358].